

ప్రధాన మంత్రి ముద్ర యోజన (PMMY) - సమగ్ర అవలోకనం

నేపథ్యం:

చిన్న మరియు సూక్ష్మ సంస్థలకు వ్యవస్థాగత పరపతిని అందించడం ద్వారా 'Funding the Unfunded' (నిధులు లేని వారికి నిధులు అందించడం) అనే లక్ష్యంతో **ఏప్రిల్ 8, 2015**న ఈ పథకం ప్రారంభించబడింది.

1. పథకం యొక్క ముఖ్యాంశాలు (KEY FEATURES):

- రుణ పరిమితి:** ₹20 లక్షల వరకు (గతంలో ₹10 లక్షలు ఉండేది, 2024లో పెంచారు).
- పూచీకత్తు అవసరం లేదు (Collateral-Free):** ఎటువంటి హామీ లేకుండా బ్యాంకుల ద్వారా రుణాలు లభిస్తాయి.
- పరిధి:** తయారీ (Manufacturing), వాణిజ్యం (Trading), సేవా రంగాలు (Services) మరియు వ్యవసాయ అనుబంధ కార్యకలాపాలు.
- సంస్థాగత నిర్మాణం:** ముద్రా (MUDRA) అనేది ఒక రీఫైనాన్స్ ఏజెన్సీ. ఇది నేరుగా రుణాలు ఇవ్వదు, కానీ బ్యాంకులు (SCBs, RRBs, SFBs), NBFCలు మరియు మైక్రో ఫైనాన్స్ సంస్థల (MFIs) ద్వారా రుణాల ప్రవాహాన్ని పర్యవేక్షిస్తుంది.

2. రుణ వర్గీకరణ (LOAN CATEGORIES):

వ్యాపార అభివృద్ధి దశను బట్టి రుణాలు నాలుగు రకాలు:

- శిశు (Shishu):** ₹50,000 వరకు (ప్రారంభ దశ వ్యాపారాలకు).
- కిషోర్ (Kishor):** ₹50,000 నుండి ₹5 లక్షల వరకు (అభివృద్ధి చెందుతున్న వ్యాపారాలకు).
- తరుణ్ (Tarun):** ₹5 లక్షల నుండి ₹10 లక్షల వరకు (స్థిరపడిన వ్యాపారాల విస్తరణకు).
- తరుణ్ ప్లస్ (Tarun Plus):** ₹10 లక్షల నుండి ₹20 లక్షల వరకు (తరుణ్ రుణాలను విజయవంతంగా చెల్లించిన వారికి, 2024లో ప్రారంభించారు).

3. సాధించిన మైలురాళ్లు (PERFORMANCE & STATISTICS):

- మొత్తం రుణాలు:** ఇప్పటివరకు 57 కోట్లకు పైగా రుణ ఖాతాల ద్వారా ₹40.07 లక్షల కోట్ల నిధులు పంపిణీ చేయబడ్డాయి.
- మహిళా సాధికారత:** మొత్తం రుణాల్లో సుమారు 60% **మహిళా పారిశ్రామికవేత్తలకే** అందాయి.
- సామాజిక సమిళితం:** మొత్తం రుణ గ్రహీతలలో SC, ST మరియు OBC వర్గాల వాటా సుమారు 45%.
- కొత్త పారిశ్రామికవేత్తలు:** FY 2024-25లో సుమారు 21% రుణాలు మొదటిసారి వ్యాపారం ప్రారంభించిన వారికే లభించాయి.

4. డిజిటల్ మరియు ఆర్థిక పర్యావరణ వ్యవస్థ (ECOSYSTEM):

- **ముద్రా కార్డ్ (Mudra Card):** ఇది రూపే (RuPay) డెబిట్ కార్డ్, దీని ద్వారా వర్కింగ్ క్యాపిటల్ అవసరాల కోసం నగదు విత్ డ్రా చేసుకోవచ్చు.
- **క్రెడిట్ గ్యారెంటీ (CGFMU):** నేషనల్ క్రెడిట్ గ్యారెంటీ ట్రస్టీ కంపెనీ (NCGTC) ద్వారా ఈ రుణాలకు గ్యారెంటీ కవరేజ్ లభిస్తుంది, ఇది బ్యాంకుల రిస్కును తగ్గిస్తుంది.
- **జన్ సమర్థ్ ఫోర్డల్ (JanSamarth):** ముద్ర రుణాలతో సహా వివిధ ప్రభుత్వ పథకాలకు డిజిటల్ దరఖాస్తు ప్రక్రియను ఇది సులభతరం చేస్తుంది.

5. ప్రాధాన్యత మరియు ప్రభావం (SIGNIFICANCE & IMPACT):

- **ఉపాధి కల్పన:** మైక్రో ఎంటర్ప్రైజెస్ అభివృద్ధి చెందడం ద్వారా స్థానికంగా పెద్ద ఎత్తున ఉపాధి అవకాశాలు మెరుగయ్యాయి.
- **ఆర్థిక సమీళితం (Financial Inclusion):** అసంఘటిత రంగంలోని వ్యాపారాలను వ్యవస్థాగత ఆర్థిక వ్యవస్థ (Formal Economy) లోకి చేర్చడం జరిగింది.
- **ప్రాంతీయ అభివృద్ధి:** ఉత్తరప్రదేశ్, బీహార్ మరియు మహారాష్ట్ర వంటి రాష్ట్రాలు ఈ పథకం ద్వారా గరిష్టంగా ప్రయోజనం పొందాయి.

(CONCLUSION FOR MAINS):

ముద్ర యోజన కేవలం అప్పు ఇచ్చే పథకం మాత్రమే కాదు, ఇది తక్కువ ఆదాయ వర్గాల ఆర్థిక ఆకాంక్షలను నెరవేర్చే సాధనం. భవిష్యత్తులో ఈ పథకం మరింత విజయవంతం కావాలంటే రుణాల నాణ్యతను (Credit Quality) పర్యవేక్షించడం మరియు సూక్ష్మ సంస్థలు ప్రపంచ స్థాయికి ఎదిగేలా సాంకేతిక తోడ్పాటును అందించడం అవసరం.

UPSC Prelims Perspective:

- MUDRA అనేది SIDBI యొక్క అనుబంధ సంస్థ.
- ఇది రీపైనాన్స్ సంస్థ (Direct Lending చేయదు).
- తరుణ్ ప్లస్ కేటగిరీ పరిమితి మరియు అర్హతలు.
- వ్యవసాయ అనుబంధ కార్యకలాపాలకు (Allied Agri) వర్తిస్తుంది (ప్రధాన వ్యవసాయానికి కాదు).

భారతదేశ పునరుత్పాదక ఇంధన రంగం - తాజా గణంకాలు (2026)

1. ప్రపంచ స్థాయి ర్యాంకింగ్:

- **3వ స్థానం:** అంతర్జాతీయ పునరుత్పాదక ఇంధన సంస్థ (IRENA) నివేదిక ప్రకారం, 'స్థాపిత సామర్థ్యం' (Installed Capacity)లో భారతదేశం బ్రెజిల్‌ను అధిగమించి **ప్రపంచంలో 3వ స్థానానికి** చేరుకుంది (మొదటి రెండు స్థానాల్లో చైనా, అమెరికా ఉన్నాయి).

2. కీలక మైలురాళ్లు (Targets & Achievements):

- **NDC లక్ష్యం:** 2030 నాటికి నిర్దేశించుకున్న లక్ష్యాన్ని (మొత్తం విద్యుత్ సామర్థ్యంలో 50% శిలాజ రహిత ఇంధనం) **ఐదేళ్ల ముందే (జూన్ 2025లో)** భారత్ చేరుకుంది.
- **రికార్డు వృద్ధి:** 2025-26 ఆర్థిక సంవత్సరంలో అత్యధికంగా **55.3 GW** శిలాజ రహిత (Non-fossil) సామర్థ్యం జోడించబడింది.
- **మొత్తం సామర్థ్యం:** 31.03.2026 నాటికి భారత్ వద్ద **283.46 GW** శిలాజ రహిత విద్యుత్ సామర్థ్యం ఉంది. ఇందులో:
  - సౌర శక్తి (Solar): 150.26 GW
  - పవన శక్తి (Wind): 56.09 GW
  - జల విద్యుత్ (Large Hydro): 51.41 GW
  - అణు శక్తి (Nuclear): 8.78 GW

3. రంగాల వారీగా పురోగతి:

- **సౌర శక్తి (Solar Energy):** 2014 నుండి ఇప్పటివరకు సౌర ఇంధన సామర్థ్యం **53 రెట్లు** పెరిగింది. **PM-Surya Ghar: Muft Bijli Yojana** మరియు **PM-KUSUM** పథకాలు దీనికి ప్రధాన కారణం.
- **పవన శక్తి (Wind Energy):** 2025-26లో రికార్డు స్థాయిలో **6.05 GW** సామర్థ్యం జోడించబడింది. ప్రస్తుతం భారత్ పవన శక్తిలో ప్రపంచంలో **4వ స్థానంలో** ఉంది.
- **గ్రీన్ హైడ్రోజన్ (National Green Hydrogen Mission):** 2030 నాటికి ఏటా **5 MMT** ఉత్పత్తి లక్ష్యం. గ్రీన్ అమ్మోనియా ధరలలో గణనీయమైన తగ్గుదల (సుమారు ₹50/kg) నమోదైంది.

4. ముఖ్యమైన పాలసీ మార్పులు (POLICY INTERVENTIONS):

- **GST తగ్గింపు:** పునరుత్పాదక ఇంధన పరికరాలపై GSTని **12% నుండి 5%కి** తగ్గించారు.
- **REEIMS పోర్టల్:** దిగుమతి చేసుకునే పరికరాలను పర్యవేక్షించడానికి 'Renewable Energy Equipment Import Monitoring System' ప్రారంభించబడింది.
- **Vayumitra & Jaiv-Urja Mitra:** పవన మరియు బయో ఎనర్జీ రంగాలలో నైపుణ్యాభివృద్ధి (Skill Development) కోసం ఈ శిక్షణా కార్యక్రమాలను ప్రారంభించారు.

5. భవిష్యత్ లక్ష్యం:

- **COP26** లో ప్రధాని ప్రకటించిన విధంగా, 2030 నాటికి **500 GW** శిలాజ రహిత విద్యుత్ సామర్థ్యాన్ని చేరుకోవడమే లక్ష్యంగా ప్రభుత్వం పనిచేస్తోంది.

పోటీ పరీక్షల కోసం ముఖ్యమైన అంశాలు:

- **IRENA:** అంతర్జాతీయ పునరుత్పాదక ఇంధన సంస్థ. దీని ప్రధాన కార్యాలయం **అబుదాబి (UAE)** లో ఉంది.
- **Non-Fossil vs RE:** నాన్-ఫాసిల్ (శిలాజ రహిత) లో పునరుత్పాదక ఇంధనంతో పాటు 'అణు శక్తి' (Nuclear) కూడా కలిసి ఉంటుంది.

- **DRE (Distributed Renewable Energy):** రూఫ్‌టాప్ సోలార్ మరియు కుసుమ్ (KUSUM) పంపుల వంటి వికేంద్రీకృత ఇంధన వ్యవస్థల వాటా పెరుగుతోంది.

భారతదేశం ఇంధన భద్రత (Energy Security) దిశగా వేగంగా అడుగులు వేస్తోంది. శిలాజ ఇంధనాల (బొగ్గు) పై ఆధారపడటం క్రమంగా తగ్గుతోంది (2025-26లో బొగ్గు ఆధారిత విద్యుత్ ఉత్పత్తిలో 3.69% తగ్గుదల నమోదైంది), ఇది వాతావరణ మార్పుల నియంత్రణలో భారత్ పోషిస్తున్న కీలక పాత్రకు నిదర్శనం.

ISSF వరల్డ్ కప్ 2026: షూటింగ్‌లో భారత సరికొత్త ప్రపంచ రికార్డు

1. విజేతలు మరియు ఈవెంట్:

- **షూటర్లు:** పాలక్ గులియా (Palak Gulia) మరియు ముఖేష్ నేలవల్లి (Mukesh Nelavalli).
- **విభాగం:** 10 మీటర్ల ఎయిర్ పిస్టల్ మిక్స్డ్ టీం (Mixed Team).
- **వేదిక:** గ్రెనడా, స్పెయిన్.

2. ప్రపంచ రికార్డు (World Record):

- భారత జంట 487.7 స్కోరుతో సరికొత్త ప్రపంచ రికార్డు మరియు జూనియర్ ప్రపంచ రికార్డును నెలకొల్పింది.
- పైనల్లో ప్రపంచ ఛాంపియన్ చైనా జంట (కై హు మరియు కియాన్కాన్ యావో)పై 2.9 పాయింట్ల ఆధిక్యంతో స్వర్ణ పతకాన్ని కైవసం చేసుకుంది.

3. కొత్త పైనల్ ఫార్మాట్ (New Mixed Team Format):

- **మార్పు:** గతంలో కేవలం మొదటి రెండు జట్లు మాత్రమే మెడల్ కోసం పోటీ పడేవి. కొత్త నిబంధనల ప్రకారం టాప్-4 జట్లు పతకాల కోసం పోరాడుతాయి.
- **ప్రక్రియ:** మొదటి మూడు సీరీస్‌లలో ఐదు షాట్ల చొప్పున (250 సెకన్లలో) కాల్చాలి. ఆ తర్వాత మూడు ఎలిమినేషన్ సీరీస్‌లు ఉంటాయి.

4. క్రీడాకారుల నేపథ్యం:

- **ముఖేష్ నేలవల్లి:** ఈయనకు ఇది మొదటి సీనియర్ అంతర్జాతీయ పోటీ. ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు చెందిన ఈ షూటర్, గతంలో (2024) 25 మీటర్ల పిస్టల్ జూనియర్ వరల్డ్ ఛాంపియన్‌గా నిలిచారు. ఈయన గన్ ఫర్ గ్లోరీ అకాడమీ (పూణే & హైదరాబాద్)లో శిక్షణ పొందుతున్నారు.
- **పాలక్ గులియా:** 2023 హాంగ్‌కాంగ్ ఆసియా క్రీడల్లో 10 మీటర్ల ఎయిర్ పిస్టల్ టైటిల్ విజేత.

5. పోటీ విశ్లేషణ:

- క్వాలిఫికేషన్‌లో చైనా తర్వాత రెండో స్థానంలో నిలిచినప్పటికీ, పైనల్లో మొదటి సీరీస్ నుంచే భారత్ ఆధిక్యాన్ని ప్రదర్శించింది.

- ఎలిమినేషన్ రౌండ్లలో అమెరికా మరియు హంగేరీ జట్లు వరుసగా నిష్క్రమించగా, భారత్ చైనాపై స్పష్టమైన విజయంతో నిలిచింది.
- భారత విదేశీ కోచ్ జలెనా అరుణోవిక్ పర్యవేక్షణలో, 2028 లాస్ ఏంజిల్స్ (LA) ఒలింపిక్స్‌ను లక్ష్యంగా చేసుకుని జట్టు ఈ ఫార్మాట్‌పై ప్రత్యేక శిక్షణ పొందుతోంది.

పోటీ పరీక్షల కోణంలో ప్రాధాన్యత:

- **Sports & Awards:** అంతర్జాతీయ వేదికలపై భారత షూటర్ల ప్రాబల్యం మరియు సరికొత్త ప్రపంచ రికార్డుల నమోదు.
- **ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రాముఖ్యత:** రాష్ట్రానికి చెందిన ముఖేష్ నేలవల్లి సీనియర్ అరంగేట్రంలోనే ప్రపంచ రికార్డు సాధించడం.
- **క్రీడా నిబంధనలు:** ISSF ప్రవేశపెట్టిన కొత్త మిక్స్డ్ టీం ఫైనల్ ఫార్మాట్ గురించి అవగాహన.

క్విక్ ఫ్యాక్ట్: ఈ విజయంతో భారత్ పారిస్ ఒలింపిక్ పతక విజేతలను కూడా వెనక్కి నెట్టి తన ఆధిపత్యాన్ని చాటుకుంది.

శిర్డూర్ మర్చంట్స్ కో-ఆపరేటివ్ బ్యాంక్ లైసెన్స్ రద్దు - విశ్లేషణ

1. ప్రస్తుత పరిణామం (Context):

- మహారాష్ట్రలోని శిర్డూర్ మర్చంట్స్ కో-ఆపరేటివ్ బ్యాంక్ ఏప్రిల్ 6, 2026 నుండి బ్యాంకింగ్ కార్యకలాపాలు నిర్వహించకుండా RBI నిషేధించింది.
- బ్యాంకింగ్ నియంత్రణ చట్టం, 1949 ప్రకారం ఈ చర్య తీసుకోబడింది.

2. లైసెన్స్ రద్దుకు ప్రధాన కారణాలు:

- **తగినంత మూలధనం లేకపోవడం:** బ్యాంకు వద్ద సరిపడా మూలధనం (Capital) మరియు భవిష్యత్తులో ఆదాయం పొందే అవకాశాలు (Earning Prospects) లేవు.
- **చట్టపరమైన ఉల్లంఘనలు:** బ్యాంకింగ్ నియంత్రణ చట్టం, 1949లోని నిబంధనలను పాటించడంలో బ్యాంకు విఫలమైంది.
- **డిపాజిటర్ల ప్రయోజనాలు:** బ్యాంకు కార్యకలాపాలు కొనసాగడం డిపాజిటర్ల ప్రయోజనాలకు విఘాతం కలిగిస్తుందని RBI భావించింది.

3. డిపాజిటర్ల రక్షణ (Protection for Depositors):

- **DICGC పాత్ర:** ప్రతి డిపాజిటర్ తన డిపాజిట్‌పై గరిష్టంగా ₹5 లక్షల వరకు బీమా మొత్తాన్ని పొందే అర్హత కలిగి ఉంటారు. దీనిని 'డిపాజిట్ ఇన్సూరెన్స్ అండ్ క్రెడిట్ గ్యారెంటీ కార్పొరేషన్' (DICGC) చెల్లిస్తుంది.
- **లబ్ధిదారులు:** బ్యాంకు గణాంకాల ప్రకారం, సుమారు 99.7% మంది డిపాజిటర్లు తమ పూర్తి మొత్తాన్ని తిరిగి పొందే అవకాశం ఉంది.

పోటీ పరీక్షల కోసం కీలక సమాచారం:

A. DICGC (డిపాజిట్ ఇన్సూరెన్స్ అండ్ క్రెడిట్ గ్యారెంటీ కార్పొరేషన్):

- **స్థాపన:** జూలై 15, 1978 (DICGC చట్టం, 1961 ప్రకారం).
- **యాజమాన్యం:** ఇది RBI యొక్క పూర్తి స్థాయి అనుబంధ సంస్థ (Wholly-owned subsidiary).
- **పరిధి:** సేవింగ్స్, ఫిక్స్డ్ (FD), కరెంట్ మరియు రికరింగ్ డిపాజిట్లన్నింటికీ ₹5 లక్షల వరకు బీమా కల్పిస్తుంది.

B. కో-ఆపరేటివ్ బ్యాంకుల నియంత్రణ (REGULATION):

- **ద్వంద్వ నియంత్రణ (Dual Regulation):** 1. **రిజిస్ట్రేషన్:** సంబంధిత రాష్ట్ర సహకార సంఘాల చట్టం కింద నమోదు అవుతాయి.
- 2. **బ్యాంకింగ్ కార్యకలాపాలు:** RBI వీటిని 'బ్యాంకింగ్ నియంత్రణ చట్టం, 1949' మరియు 'బ్యాంకింగ్ చట్టాల (సహకార సంఘాలు) చట్టం, 1955' ప్రకారం నియంత్రిస్తుంది.

C. RBI గురించి ఖుషంగా:

- **స్థాపన:** ఏప్రిల్ 1, 1935 (హిల్టన్ యంగ్ కమిషన్ సిఫార్సుల మేరకు).
- **జాతీయీకరణ:** జనవరి 1, 1949.
- **ప్రధాన కార్యాలయం:** ముంబై.

UPSC Mains Perspective:

సహకార బ్యాంకులలో పారదర్శకతను పెంచడానికి మరియు డిపాజిటర్ల సొమ్ముకు రక్షణ కల్పించడానికి 2020లో బ్యాంకింగ్ నియంత్రణ చట్టానికి చేసిన సవరణల వల్ల RBIకి వీటిపై పర్యవేక్షణ పెరిగింది. శిర్పూర్ బ్యాంక్ లైసెన్స్ రద్దు ఈ బలోపేతమైన పర్యవేక్షణలో భాగమే.

తెలంగాణలో క్యాన్సర్ 'నోటిఫైబుల్ డిసీజ్'గా గుర్తింపు - విశ్లేషణ

1. ప్రస్తుత పరిణామం (Context):

నాన్-కమ్యూనికేబుల్ డిసీజెస్ (NCDs) పర్యవేక్షణ వ్యవస్థను బలోపేతం చేయడంలో భాగంగా, తెలంగాణ ప్రభుత్వం క్యాన్సర్ను అధికారికంగా 'నోటిఫైబుల్ డిసీజ్'గా ప్రకటించింది. దీనివల్ల రాష్ట్రవ్యాప్తంగా క్యాన్సర్ కేసుల డేటాను సేకరించడం చట్టబద్ధం అవుతుంది.

2. ప్రధాన నిబంధనలు (Reporting Mandate):

- **తప్పనిసరి నివేదిక:** అన్ని ప్రభుత్వ, ప్రైవేట్ ఆసుపత్రులు, డయాగ్నోస్టిక్ లాబొరేటరీలు మరియు క్లినిక్లు తాము గుర్తించిన ప్రతి క్యాన్సర్ కేసును ప్రభుత్వానికి నివేదించడం చట్టరీత్యా తప్పనిసరి.

- **కాలపరిమితి:** కేసు నిర్ధారణ అయిన **ఒక నెల** వ్యవధిలో ఆరోగ్య సంరక్షణ సంస్థలు ఈ సమాచారాన్ని సమర్పించాలి.

3. సంస్థాగత నిర్మాణం (Nodal Agency & Coordination):

- **Centre of Excellence:** హైదరాబాద్ లోని **మెహదీ నవాజ్ జింగ్ ఇన్ స్టిట్యూట్ ఆఫ్ ఆంకాలజీ అండ్ రీజినల్ క్యాన్సర్ సెంటర్** నోడల్ ఏజెన్సీగా వ్యవహరిస్తుంది.
- **డిజిటల్ ఫోర్టల్:** డేటా సేకరణ కోసం ప్రత్యేక రాష్ట్ర డిజిటల్ ఫోర్టల్ ను ఏర్పాటు చేశారు. ఈ డేటాను ధృవీకరించిన తర్వాత **నేషనల్ క్యాన్సర్ రిజిస్ట్రీ (National Cancer Registry)** తో పంచుకుంటారు.

4. ఈ నిర్ణయం వెనుక ఉన్న ఉద్దేశ్యం (Objectives):

- **సెంట్రలైజ్డ్ రిజిస్ట్రీ:** రాష్ట్రవ్యాప్తంగా క్యాన్సర్ వ్యాప్తి (Prevalence) మరియు తీవ్రతను పర్యవేక్షించడానికి ఒక కేంద్రీకృత వ్యవస్థను ఏర్పాటు చేయడం.
- **వనరుల నిర్వహణ:** డేటా ఆధారంగా ఆసుపత్రులు, మందులు మరియు చికిత్సా సౌకర్యాలను అవసరమైన ప్రాంతాల్లో మెరుగుపరచడం.

పోటీ పరీక్షల కోసం అదనపు సమాచారం:

A. నోటిఫైబుల్ డిసీజ్ (NOTIFIABLE DISEASE) అంటే ఏమిటి?

ఏదైనా వ్యాధిని చట్టబద్ధంగా ప్రభుత్వ అధికారులకు నివేదించాల్సి వస్తే దానిని 'నోటిఫైబుల్ డిసీజ్' అంటారు. భారతదేశంలో దీనికి **ఎపిడెమిక్ డిసీజెస్ యాక్ట్, 1897 (Epidemic Diseases Act, 1897)** చట్టపరమైన మద్దతునిస్తుంది.

B. నేషనల్ క్యాన్సర్ రిజిస్ట్రీ ప్రోగ్రామ్ (NCRP):

- **ప్రారంభం:** 1982లో **ICMR (ఇండియన్ కౌన్సిల్ ఆఫ్ మెడికల్ రీసెర్చ్)** ద్వారా ప్రారంభించబడింది.
- **రకాలు:** ఇది ప్రధానంగా రెండు రకాల రిజిస్ట్రీలను నిర్వహిస్తుంది:
  1. **PBCR (Population Based Cancer Registry):** నిర్దిష్ట జనాభాలో క్యాన్సర్ కేసుల నమోదు.
  2. **HBCR (Hospital Based Cancer Registry):** ఆసుపత్రులలో నమోదైన కేసుల వివరాలు.

C. తెలంగాణ గురించి క్లుప్తంగా:

- **ఏర్పాటు:** జూన్ 2, 2014.
- **రాజధాని:** హైదరాబాద్ (ఇది **మూసీ నది** ఒడ్డున ఉంది).

UPSC Mains Perspective:

ప్రజారోగ్య విధాన రూపకల్పనలో 'డేటా-డ్రైవెన్ గవర్నెన్స్' (Data-driven Governance) ప్రాముఖ్యతను ఈ నిర్ణయం చాటిచెబుతుంది. క్యాన్సర్ వంటి ప్రాణాంతక వ్యాధుల నియంత్రణలో ఖచ్చితమైన

గణాంకాలు లేకపోతే ప్రభుత్వ పథకాలు (ఉదా: ఆరోగ్యశ్రీ) లక్షిత లబ్ధిదారులకు చేరడం కష్టమవుతుంది. తెలంగాణ తీసుకున్న ఈ చర్య ఇతర రాష్ట్రాలకు ఆదర్శంగా నిలుస్తుంది.

మేనకా గురుస్వామి: భారత తొలి క్వీర్ పార్లమెంటేరియన్

సీనియర్ న్యాయవాది **మేనకా గురుస్వామి**, భారత పార్లమెంటులో అడుగుపెట్టిన **తొలి 'ఓపెన్లీ క్వీర్' (Openly Queer) ఎంపీగా** చరిత్ర సృష్టించారు.

1. ప్రస్తుత పరిణామం (Context):

- మేనకా గురుస్వామి **ఏప్రిల్ 6, 2026**న రాజ్యసభ సభ్యురాలిగా ప్రమాణ స్వీకారం చేశారు.
- ఆమె **పశ్చిమ బెంగాల్ రాష్ట్రం నుండి ఆల్ ఇండియా తృణమూల్ కాంగ్రెస్ (AITC)** పార్టీ తరపున ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్నారు.

2. చట్టపరమైన నేపథ్యం (Legal Career):

- **సుప్రీంకోర్టు సీనియర్ అడ్వకేట్:** ఆమె సుప్రీంకోర్టులో అత్యున్నత స్థాయి న్యాయవాదిగా సేవలందించారు.
- **సెక్షన్ 377 రద్దు:** 2018లో స్వలింగ సంపర్కాన్ని నేరరహితం చేస్తూ సుప్రీంకోర్టు ఇచ్చిన చారిత్రాత్మక తీర్పులో (నవతేజ్ సింగ్ జోహార్ కేసు) పటిష్టనర్ల తరపున ఆమె ప్రధాన న్యాయవాదిగా వాదించారు.
- **గుర్తింపు:** 2019లో **TIME** మ్యాగజైన్ ప్రకటించిన "100 అత్యంత ప్రభావవంతమైన వ్యక్తుల" జాబితాలో ఆమె చోటు సంపాదించుకున్నారు.

3. రాజ్యసభ - రాజ్యాంగపరమైన అంశాలు (UPSC POLITY PERSPECTIVE):

- **ఆర్టికల్ 80:** భారత రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 80 రాజ్యసభ నిర్మాణం గురించి తెలుపుతుంది.
- **శాశ్వత సభ:** రాజ్యసభ ఒక శాశ్వత సభ (Permanent House). ఇది ఎన్నటికీ రద్దు కాదు.
- **పదవీ కాలం:** సభ్యుల పదవీ కాలం **6 ఏళ్లు**. ప్రతి రెండేళ్లకు ఒకసారి **1/3 వంతు** సభ్యులు పదవీ విరమణ చేస్తారు.
- **అధ్యక్షుడు:** భారత ఉపరాష్ట్రపతి రాజ్యసభకు పదవీరీత్యా అధ్యక్షుడిగా (Ex-officio Chairman) వ్యవహరిస్తారు.

4. సెక్షన్ 377 (IPC) మరియు న్యాయపోరాటం:

- **చరిత్ర:** ఇది 1861లో బ్రిటిష్ కాలంలో ప్రవేశపెట్టబడిన చట్టం.
- **తీర్పు:** **నవతేజ్ సింగ్ జోహార్ vs యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా (2018)** కేసులో ఐదుగురు న్యాయమూర్తుల బెంచ్, పరస్పర అంగీకారంతో జరిగే స్వలింగ సంపర్కం నేరం కాదని తీర్పునిచ్చింది.

పోటీ పరీక్షల కోణంలో ప్రాధాన్యత:

- **Social Inclusion:** భారత రాజకీయాల్లో లింగపరమైన వైవిధ్యం (Gender Diversity) మరియు ఎల్జీబీటీకూ (LGBTQ+) సమాజానికి లభించిన రాజకీయ ప్రాతినిధ్యం.

- **Persons in News:** మేనకా గురుస్వామి - ఆమె తండ్రి మోహన్ గురుస్వామి (కేంద్ర ఆర్థిక మంత్రి మాజీ సలహాదారు).
- **Landmark Judgments:** సెక్షన్ 377 రద్దు మరియు అందులో మేనకా గురుస్వామి పోషించిన కీలక పాత్ర.

మేనకా గురుస్వామి రాజ్యసభకు ఎన్నికవ్వడం అనేది భారత ప్రజాస్వామ్యంలో ఒక ప్రధాన మైలురాయి. ఇది చట్టసభల్లో సమిళితత్వాన్ని (Inclusivity) పెంచడమే కాకుండా, అణగారిన వర్గాల గొంతుకను బలోపేతం చేస్తుంది.

పాయల్ నాగ్: ప్రపంచపు తొలి నాలుగు అవయవాలు లేని విజేత

భారత పారా-ఆర్చర్ (Para Archer) **పాయల్ నాగ్**, బ్యాంకాక్లో జరిగిన ప్రపంచ పారా ఆర్చరీ సిరీస్ ఫైనల్స్లో స్వర్ణ పతకం సాధించి, అంతర్జాతీయ టైటిల్ గెలుచుకున్న **ప్రపంచపు మొట్టమొదటి 'క్వాడ్రపుల్ యాంప్యూటీ' (నాలుగు అవయవాలు లేని) ఆర్చర్గా** చరిత్ర సృష్టించారు.

1. ప్రస్తుత అంశం (Context):

- **ఏప్రిల్ 4, 2026**న బ్యాంకాక్లో జరిగిన 'వరల్డ్ పారా ఆర్చరీ సిరీస్ ఫైనల్స్'లో పాయల్ నాగ్ చారిత్రాత్మక స్వర్ణ పతకాన్ని సాధించారు.
- తన సీనియర్ అంతర్జాతీయ అరంగేట్రంలోనే, అగ్రశ్రేణి భారత ఆర్చర్ శీతల్ దేవిని 139-136 స్కోరుతో ఓడించి విజేతగా నిలిచారు.

2. విశిష్ట సాంకేతికత (Shooting Technique):

- **ప్రాసైటిక్ ఆర్మ్:** విల్లును స్థిరంగా ఉంచడానికి ప్రత్యేకంగా రూపొందించిన కృత్రిమ చేతిని ఉపయోగిస్తారు.
- **భుజం మరియు నోరు:** తన భుజం మరియు నోటిని ఉపయోగించి విల్లును వెనక్కి లాగే విలక్షణమైన పద్ధతిని అనుసరిస్తారు.
- **ట్రిగ్గర్ మెకానిజం:** బాణాన్ని వదలడానికి (Release) ప్రత్యేకమైన ట్రిగ్గర్ మెకానిజంను ఉపయోగిస్తారు.

3. నేపథ్యం మరియు శిక్షణ:

- **స్వస్థలం:** ఒడిశాలోని బలాంగీర్ జిల్లా.
- **శిక్షణ:** జమ్మూ కాశ్మీర్లోని కత్రాలో ఉన్న **శ్రీ మాతా వైష్ణో దేవి ప్రైవేట్ బోర్డ్ (SMVDSB) ఆర్చరీ అకాడమీ**లో కోచ్ కుల్దీప్ కుమార్ వేద్వాన్ వద్ద శిక్షణ పొందారు.
- **ప్రారంభం:** మొదట నోటితో పెయింటింగ్ వేస్తున్న పాయల్ వీడియో వైరల్ కావడంతో, ఆమెలోని ప్రతిభను గుర్తించి ఆర్చరీ వైపు ప్రోత్సహించారు.

4. కీలక గణాంకాలు & అనుబంధ సమాచారం:

- **గత విజయాలు:** 2025 పారా ఆర్చరీ నేషనల్స్ (జైపూర్)లో స్వర్ణం, ఖేలో ఇండియా పారా గేమ్స్లో ప్రతిభ చాటారు.

- **శీతల్ దేవి (సహ క్రీడాకారిణి):** ఈమె భారతదేశపు తొలి 'చేతులు లేని' (Armless) అంతర్జాతీయ ఆర్పర్. 2022 ఆసియా పారా గేమ్స్‌లో రెండు స్వర్ణాలు సాధించారు మరియు 2023లో 'అర్జున అవార్డు' అందుకున్నారు.

పోటీ పరీక్షల కోణంలో ప్రాధాన్యత:

- **Persons in News:** అంతర్జాతీయ క్రీడా చరిత్రలో నిలిచిన తొలి క్వాడ్రపుల్ యాంప్యూటీ అథ్లెట్‌గా పాయల్ నాగ్ పేరు ముఖ్యం.
- **Sports Technology:** దివ్యాంగుల కోసం రూపొందించిన ప్రొసైటిక్స్ మరియు ట్రిగ్గర్ మెకానిజం వంటి సాంకేతికత క్రీడల్లో సమీకృతత్వాన్ని ఎలా పెంచుతుందనే అంశం.
- **World Archery Federation:** దీనిని గతంలో FITA అని పిలిచేవారు. దీని ప్రధాన కార్యాలయం స్విట్జర్లాండ్‌లోని **లాసాన్ (Lausanne)** లో ఉంది (స్థాపన: 1931).

శారీరక వైకల్యాన్ని అధిగమించి పాయల్ నాగ్ సాధించిన ఈ విజయం, ప్రపంచవ్యాప్తంగా ఉన్న దివ్యాంగ క్రీడాకారులకు గొప్ప స్ఫూర్తి. భారతదేశం పారా-క్రీడలలో (Para-sports) సాధిస్తున్న పురోగతికి ఇది మరొక నిదర్శనం.

యోగా మహోత్సవ్-2026: లోనార్, మహారాష్ట్ర

మహారాష్ట్రలోని లోనార్ (Lonar) వేదికగా కేంద్ర ఆయుష్ మంత్రిత్వ శాఖ నిర్వహించిన 'యోగా మహోత్సవ్-2026' ముఖ్యాంశాలను UPSC మరియు ఇతర పోటీ పరీక్షల (Public Health & Culture) దృక్కోణంలో:

1. ప్రస్తుత పరిణామం (Context):

- **తేదీ:** ఏప్రిల్ 7, 2026.
- **ఉద్దేశ్యం:** 12వ అంతర్జాతీయ యోగా దినోత్సవం (IDY - జూన్ 21) కు 75 రోజుల కౌంటడౌన్‌ను ప్రారంభించడం.
- **వేదిక:** బుల్ఠానా జిల్లాలోని ఛత్రపతి శ్రీ శివాజీ మహారాజ్ ఉద్యాన్. ఇది భౌగోళిక ప్రాధాన్యత కలిగిన 'లోనార్ సరస్సు' సమీపంలో ఉంది.

2. ప్రపంచ రికార్డు (Asia Book of Records):

- సుమారు 5,000 మంది ఒకేసారి **త్రికోణాసనం (Trikonasana)** ప్రదర్శించడంతో ఈ కార్యక్రమం 'ఆసియా బుక్ ఆఫ్ రికార్డ్స్'లో చోటు సంపాదించింది.

3. నిర్వహణ మరియు ప్రోటోకాల్స్:

- **నోడల్ ఏజెన్సీ:** ఆయుష్ మంత్రిత్వ శాఖ ఆధ్వర్యంలోని **మొరార్జీ దేశాయ్ నేషనల్ ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ యోగా (MDNIY)**.
- **కీలక ప్రదర్శనలు:**

- కామన్ యోగా ట్రోట్‌కాల్ (CYP): ప్రామాణిక యోగా పద్ధతులు.
- Yoga for Air Travel: విమాన ప్రయాణ సమయాల్లో చేసే యోగా.
- NCD ట్రోట్‌కాల్స్: జీవనశైలి వ్యాధుల (Non-Communicable Diseases) నియంత్రణ కోసం 10 రకాల ప్రత్యేక యోగా పద్ధతులు.

4. ప్రధాన ప్రచారాలు (Campaigns):

- యోగా 365 (Yoga 365): యోగాను నిత్య జీవితంలో భాగంగా మార్చడమే దీని లక్ష్యం.
- IDY 2026 ఫోకస్: వృద్ధుల ఆరోగ్యం (Geriatric Health), NCDల నిర్వహణ మరియు యోగాలో ఆర్టిఫిషియల్ ఇంటెలిజెన్స్ (AI) అనుసంధానంపై దృష్టి సారించనున్నారు.

పోటీ పరీక్షల కోసం అదనపు సమాచారం:

A. అంతర్జాతీయ యోగా దినోత్సవం (IDY):

- ప్రతి ఏటా జూన్ 21న జరుపుకుంటారు.
- చరిత్ర: 2014లో భారత ప్రతిపాదనను ఐక్యరాజ్యసమితి సాధారణ అసెంబ్లీ (UNGA) ఆమోదించింది. మొదటి వేడుకలు 2015లో జరిగాయి.

B. మొరార్జీ దేశాయ్ నేషనల్ ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ యోగా (MDNIY):

- ఇది ఆయుష్ మంత్రిత్వ శాఖ కింద పనిచేసే ఒక స్వయంప్రతిపత్తి సంస్థ.
- ప్రధాన కార్యాలయం: న్యూ ఢిల్లీ (స్థాపన: 1998).

C. ఆయుష్ (AYUSH) మంత్రిత్వ శాఖ:

- ఏర్పాటు: నవంబర్ 9, 2014.
- పరిధి: ఆయుర్వేదం, యోగా & ప్రకృతి వైద్యం, యునాని, సిద్ధ మరియు హోమియోపతి రంగాలలో విద్య మరియు పరిశోధనలను పర్యవేక్షిస్తుంది.

UPSC / పోటీ పరీక్షల కోణంలో విశ్లేషణ:

- Soft Power: అంతర్జాతీయ స్థాయిలో యోగాను భారతదేశం తన 'సాఫ్ట్ పవర్'గా ఎలా ఉపయోగిస్తుందనేది ముఖ్యం.
- Public Health: పెరుగుతున్న జీవనశైలి వ్యాధులను (NCDs) అరికట్టడంలో యోగా పాత్ర మరియు ప్రభుత్వం చేపడుతున్న డిజిటల్ చొరవలు (AI integration).
- Geography: లోనార్ వంటి చారిత్రక/భౌగోళిక ప్రదేశాలలో ఇటువంటి కార్యక్రమాలు నిర్వహించడం ద్వారా పర్యాటక రంగాన్ని (Geotourism) ప్రోత్సహించడం.

క్విజ్ టీమ్: 2026 యోగా దినోత్సవం నాటికి 12 ఏళ్లు పూర్తి కానున్నాయి, కాబట్టి దీని ఇతివృత్తం (Theme) మరియు AI సంబంధిత అప్లికేషన్లు ప్రిలిమ్స్లో అడిగే అవకాశం ఉంది.

భారత డిజిటల్ చెల్లింపుల రంగం - 2025 నివేదిక విశ్లేషణ

వరల్డ్‌లైన్ (Worldline) నివేదిక ప్రకారం, 2025 క్యాలెండర్ ఇయర్ లో భారతదేశ **యూనిఫైడ్ పేమెంట్స్ ఇంటర్ ఫేస్ (UPI)** లావాదేవీల పురోగతిపై UPSC మరియు ఇతర పోటీ పరీక్షల (Economy & Digital Infrastructure) దృక్కోణంలో :

1. UPI వృద్ధి గణాంకాలు (Transaction Milestones):

- **పరిమాణం (Volume):** 2025లో మొత్తం **228.5 బిలియన్ల** లావాదేవీలు నమోదయ్యాయి (గత ఏడాదితో పోలిస్తే 33% వృద్ధి).
- **విలువ (Value):** లావాదేవీల మొత్తం విలువ **₹299.74 ట్రిలియన్లకు** చేరుకుంది.

2. మర్చంట్ ఇకోసిస్టమ్ (Merchant Ecosystem):

- **P2M లావాదేవీలు:** పర్సన్-టు-మర్చంట్ (P2M) లావాదేవీలు 34% పెరిగి 143.82 బిలియన్లకు చేరుకున్నాయి.
- **QR కోడ్స్:** దేశవ్యాప్తంగా UPI QR కోడ్ల సంఖ్య 15% వృద్ధితో **731.38 మిలియన్లకు** చేరింది.
- **PoS టెర్మినల్స్:** పాయింట్ ఆఫ్ సేల్ (PoS) యంత్రాల సంఖ్య 11.48 మిలియన్లకు పెరిగింది.

3. యావరేజ్ టికెట్ సైజ్ (ATS) - సూక్ష్మ లావాదేవీల ధోరణి:

- మొత్తం UPI ATS 9% తగ్గి **₹1,314** కు చేరుకుంది.
- ముఖ్యంగా మర్చంట్ లావాదేవీల సగటు విలువ **₹592** కు పడిపోయింది.
- **విశ్లేషణ:** సగటు విలువ తగ్గడం అంటే, ప్రజలు చిన్న చిన్న అవసరాలకు (Micro-transactions) కూడా డిజిటల్ చెల్లింపులను ఎక్కువగా వాడుతున్నారని అర్థం.

4. ఇతర చెల్లింపుల ధోరణులు:

- **క్రెడిట్ కార్డ్స్:** లావాదేవీల సంఖ్య 27% పెరిగింది. ఆన్‌లైన్ ఖర్చు **₹14.53 ట్రిలియన్లు**గా నమోదైంది.
- **డెబిట్ కార్డ్స్:** వీటి వాడకం 23% తగ్గుముఖం పట్టింది. (UPI ప్రభావం వల్ల డెబిట్ కార్డ్ అవసరం తగ్గుతోంది).
- **భారత్ బిల్ పే (BBPS):** 40% వృద్ధితో 3.05 బిలియన్ లావాదేవీలను ప్రాసెస్ చేసింది.

పోటీ పరీక్షల కోసం కీలక సమాచారం:

A. యూనిఫైడ్ పేమెంట్స్ ఇంటర్ ఫేస్ (UPI):

- **ప్రారంభం:** 2016లో NPCI ద్వారా ప్రారంభించబడింది.
- **సాంకేతికత:** ఇది రియల్ టైమ్ నిధుల బదిలీ కోసం **IMPS (Immediate Payment Service)** మౌలిక సదుపాయాలను ఉపయోగిస్తుంది.

B. నేషనల్ పేమెంట్స్ కార్పొరేషన్ ఆఫ్ ఇండియా (NPCI):

- **స్థాపన:** 2008 (పేమెంట్స్ అండ్ సెటిల్మెంట్ సిస్టమ్స్ యాక్ట్, 2007 కింద).
- **నిర్మాణం:** ఇది కంపెనీల చట్టం కింద రిజిస్టర్ చేయబడిన **సెక్షన్ 8 (లాభాపేక్ష లేని)** సంస్థ.
- **ప్రధాన కార్యాలయం:** ముంబై.

C. వరల్డ్ లైన్ (WORLDLINE):

- ఇది చెల్లింపులు మరియు లావాదేవీల సేవల రంగంలో గ్లోబల్ లీడర్. దీని ప్రధాన కార్యాలయం ఫ్రాన్స్ లోని **పుటో (Puteaux)** లో ఉంది.

UPSC / పోటీ పరీక్షల ప్రాధాన్యత:

- **Financial Inclusion:** గ్రామీణ మరియు పట్టణ ప్రాంతాల్లో డిజిటల్ చెల్లింపులు పెరగడం వల్ల ఆర్థిక సమీకృతత్యం సాధ్యమవుతోంది.
- **Less-Cash Economy:** డెబిట్ కార్డ్ వాడకం తగ్గి UPI పెరగడం అనేది భారతదేశం 'లెస్-క్యాష్' ఆర్థిక వ్యవస్థ వైపు వేగంగా వెళ్తోందని సూచిస్తుంది.
- **Digital Infrastructure:** గ్లోబల్ లెవల్ లో భారత్ తన డిజిటల్ పబ్లిక్ ఇన్ఫ్రాస్ట్రక్చర్ (DPI) ను ఎలా బలోపేతం చేసుకుంటుందో ఈ గణంకాలు నిరూపిస్తున్నాయి.

క్విక్ టిప్: 'డెబిట్ కార్డ్ వాడకం తగ్గడం' మరియు 'సగటు లావాదేవీ విలువ (ATS) తగ్గడం' అనే పాయింట్లు ఎకానమీలో స్టేట్ మెంట్ తరహా ప్రశ్నలకు చాలా ముఖ్యం.

టాపిక్ (Topic)	ముఖ్యాంశాలు (Key Highlights)	పరీక్షా దృక్పథం (Exam Point of View)
ప్రధాన మంత్రి ముద్ర యోజన (PMMY)	<ul style="list-style-type: none"> • ₹20 లక్షల వరకు పూచీకత్తు లేని రుణాలు . • నాలుగు రకాల రుణాలు: శిశు, కిషోర్, తరుణ్, తరుణ్ ప్లస్ . • 60% రుణాలు మహిళా పారిశ్రామికవేత్తలకే అందాయి. 	<ul style="list-style-type: none"> • MUDRA అనేది SIDBI అనుబంధ సంస్థ . • అసంఘటిత రంగాన్ని వ్యవస్థాగత ఆర్థిక వ్యవస్థలోకి చేర్చడం దీని లక్ష్యం.
పునరుత్పాదక ఇంధనం (Renewable Energy)	<ul style="list-style-type: none"> • స్థాపిత సామర్థ్యంలో భారత్ ప్రపంచంలో 3వ స్థానం . • 2030 నాటి 50% శిలాజ రహిత ఇంధన లక్ష్యాన్ని 2025లోనే చేరుకుంది . 	<ul style="list-style-type: none"> • 2030 నాటికి 500 GW శిలాజ రహిత విద్యుత్ సామర్థ్యమే లక్ష్యం . • IRENA ప్రధాన కార్యాలయం: అబుదాబి (UAE).

టాపిక్ (Topic)	ముఖ్యాంశాలు (Key Highlights)	పరీక్షా దృక్పథం (Exam Point of View)
	<ul style="list-style-type: none"> సౌర శక్తి సామర్థ్యం 150 GW దాటింది. 	
ISSF వరల్డ్ కప్ - షూటింగ్	<ul style="list-style-type: none"> పాలక్ గులియా, ముఖేష్ నేలవల్లి జంట ప్రపంచ రికార్డు (487.7 స్కోరు). 10 మీటర్ల ఎయిర్ పిస్టల్ మిక్స్డ్ టీమ్ విభాగంలో స్వర్ణం. 	<ul style="list-style-type: none"> ముఖేష్ నేలవల్లి ఆంధ్రప్రదేశ్ కు చెందిన క్రీడాకారుడు. ISSF కొత్తగా ప్రవేశపెట్టిన ఫైనల్ ఫార్మాట్ గురించి అవగాహన.
శిర్సా బ్యాంక్ లైసెన్స్ రద్దు	<ul style="list-style-type: none"> మహారాష్ట్రలోని ఈ కో-ఆపరేటివ్ బ్యాంక్ లైసెన్స్ ను RBI రద్దు చేసింది. కారణం: తగినంత మూలధనం లేకపోవడం. 	<ul style="list-style-type: none"> DICGC కింద డిపాజిటర్లకు ₹5 లక్షల వరకు బీమా రక్షణ ఉంటుంది. DICGC అనేది RBI యొక్క పూర్తి స్థాయి అనుబంధ సంస్థ.
తెలంగాణలో క్యాన్సర్ నోటిఫికేషన్	<ul style="list-style-type: none"> క్యాన్సర్ ను 'నోటిఫైబుల్ డిసీజ్'గా తెలంగాణ ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. అన్ని ఆసుపత్రులు కేసులు నివేదించడం తప్పనిసరి. 	<ul style="list-style-type: none"> 'డేటా-డ్రైవెన్ గవర్నెన్స్' ద్వారా ప్రజారోగ్య విధాన రూపకల్పన. ఇది ఎపిడెమిక్ డిసీజెస్ యాక్ట్, 1897 పరిధిలోకి వస్తుంది.
మేనకా గురుస్వామి (రాజ్యసభ ఎంపీ)	<ul style="list-style-type: none"> భారత పార్లమెంటులో అడుగుపెట్టిన తొలి 'ఓపెన్లీ క్వీర్' ఎంపీ. పశ్చిమ బెంగాల్ నుండి రాజ్యసభకు ఎన్నికయ్యారు. 	<ul style="list-style-type: none"> ఆర్థికల్ 80 - రాజ్యసభ నిర్మాణం. సెక్షన్ 377 రద్దులో ఈమె కీలక పాత్ర పోషించారు.
పాయల్ నాగ్ (పారా-ఆర్పర్)	<ul style="list-style-type: none"> ప్రపంచపు తొలి నాలుగు అవయవాలు లేని (Quadruple Amputee) అంతర్జాతీయ చైటిల్ విజేత. బ్యాంకాక్ వరల్డ్ సిరీస్ ఫైనల్స్ లో స్వర్ణం. 	<ul style="list-style-type: none"> దివ్యాంగుల కోసం రూపొందించిన 'ప్రోస్టెటిక్స్' సాంకేతికత ప్రాముఖ్యత. స్వస్థలం: బలాంగీర్, ఒడిశా.

టాపిక్ (Topic)	ముఖ్యాంశాలు (Key Highlights)	పరీక్షా దృక్పథం (Exam Point of View)
యోగా మహోత్సవ - 2026	<ul style="list-style-type: none"> 12వ అంతర్జాతీయ యోగా దినోత్సవం (IDY) కి 75 రోజుల కౌంటడౌన్ ప్రారంభం .• వేదిక: లోనార్, మహారాష్ట్ర. 	<ul style="list-style-type: none"> 'యోగా 365' మరియు AI అనుసంధానంపై దృష్టి . ఆయుష్ మంత్రిత్వ శాఖ 2014లో ఏర్పడింది.
UPI లావాదేవీల నివేదిక (2025)	<ul style="list-style-type: none"> 2025లో 228.5 బిలియన్ల లావాదేవీలు (₹299.74 ట్రిలియన్లు) . సగటు లావాదేవీ విలువ (ATS) ₹1,314 కు తగ్గింది. 	<ul style="list-style-type: none"> NPCI అనేది లాభపేక్ష లేని (Section 8) సంస్థ . సూక్ష్మ లావాదేవీలు పెరగడం 'డిజిటల్ ఇండియా' పురోగతికి నిదర్శనం.

Exam
Champs